

تبیین گفتمان سیاست خارجی دولت سیزدهم در گفت‌وگو با سیدجلال دهقانی فیروزآبادی

توسعه مستقل روابط با آسیا و منطقه یک ضرورت راهبردی است

شکل‌گیری سیاست خارجی هر دولت برآیندی از مؤلفه‌های نظری و عملی در دو سطح داخلی و بین‌المللی است اما تردیدی وجود ندارد اجرای این سیاست که حاصل اندیشه تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیرندگان هر دولتی است در یک فضای انتزاعی امکان عمل پیدا نمی‌کند. جلال دهقانی فیروزآبادی، استاد دانشگاه و تحلیلگر مسائل بین‌الملل در این گفت‌وگو به تبیین گفتمان سیاست خارجی دولت سیزدهم پرداخته و از ظرفیت‌های موجود برای به منصه ظهور رساندن مؤلفه‌های نظری این گفتمان سخن به میان آورده است.

دولت سیزدهم را انتخاب کنم به عدالت‌ورزی اشاره می‌کنم و بقیه عناصر را براساس آن تعریف خواهم کرد.

- مؤلفه دیگر گفتمان سیاست خارجی دولت «توازن» است. «توازن» هم میان آرمان و واقعیت و هم در رفتارهای سیاست خارجی و هم در بین مؤلفه‌های گفتمانی دولت در سیاست خارجی مطرح است.

- عقلانیت مؤلفه دیگر است. اگر ما دال مرکزی گفتمان را عدالت قرار دهیم نسبت مستقیمی با عقلانیت دارد. امام علی(ع) در فرمایشی در تعریف عاقل می‌فرمایند: «عاقل کسی است که اشیا را در جای خود قرار دهد.» این دقیقاً تعریف عدل هم هست بنابراین یک نسبت این همانی بین عقلانیت و عدالت وجود دارد.

- تعامل فعال، هوشمند و متعادل که دولت سیزدهم در سیاست خارجی براساس گفتمان خود در رفتار سیاست خارجی در پیش گرفته است، در چهارچوب یک سیاست انزواطلبانه نیست بلکه یک رویکرد تعامل گراست. - مقاومت فعال، صلح مثبت، امنیت‌طلبی و اقتدارافزایی هم از جمله عناصر گفتمان دولت سیزدهم است. ممکن است ما این مؤلفه‌های گفتمانی را در گفتمان سیاست خارجی دولت‌های دیگر هم مشاهده کنیم اما معنا و مفهوم این مؤلفه‌ها در دولت‌های متفاوت، تغییر خواهد کرد.

■ **دولت آقای رئیسی در حوزه سیاست خارجی از همان ابتدا بر لزوم تمرکز بر توسعه روابط در منطقه و سیاست همسایگی، آسیایی و عربی داشته است. این راهبرد بنا بر چه ضرورت‌هایی طراحی شده است؟**

می‌توان به ضرورت اتخاذ رویکرد منطقه‌گرایی و آسیا محوری در سیاست خارجی دولت در سه سطح داخلی، منطقه‌ای و جهانی اشاره کرد. در سطح داخلی، رویکرد منطقه‌گرایی و آسیا محوری کشور در گذشته همواره ضعیف بوده است. البته به این معنا نیست که در سیاست خارجی رویکرد منطقه‌گرایی

■ **گفتمان سیاست خارجی دولت سیزدهم متناظر بر چه مؤلفه‌هایی تعیین شده و در دستور کار مجریان قرار گرفته است؟**

دولت‌های مختلفی که در ایران روی کار آمده‌اند غالباً دارای گفتمانی هستند که براساس آن، سیاست خارجی خود را تدوین و اجرا می‌کنند. ممکن است این گفتمان‌ها دارای عناصر مشترکی هم باشند که مفهوم آنها بنابر گفتمان‌های مختلف متفاوت خواهد بود. در واقع هیچ دولتی بدون گفتمان نمی‌تواند در عرصه سیاست خارجی اقدام کند مگر اینکه مؤلفه‌های گفتمانی خود را مدون کند. در همین چهارچوب دولت سیزدهم در عرصه سیاست خارجی دارای گفتمانی است که رویکرد عملی خود را براساس آن تعریف کرده است. برای نامگذاری گفتمان عدالت سیزدهم در سیاست خارجی می‌توان به بیانات رئیس‌جمهور و وزیر خارجه رجوع کرد و بر پایه آن دو عنوان برای گفتمان دولت انتخاب کرد، یک «تحول‌گرایی عدالت‌خواه» است. آقای رئیسی در این زمینه اعلام کرده‌اند که گفتمان دولت، «تحول‌گرایی عدالت‌خواه» است. همچنین مطابق با آنچه آقای امیرعبداللہیان بخصوص هنگامی که برنامه وزارت خارجه را به مجلس ارائه دادند می‌توان به گفتمان سیاست

خارجی دولت سیزدهم «اصول‌گرایی عمل‌گرا» اطلاق نمود، زیرا ایشان گفتند سیاست خارجی دولت سیزدهم عمل‌گرایی در چهارچوب اصول است. در واقع گفتمان کلی دولت «تحول‌گرایی عدالت‌خواه» است که می‌توان آن را در حوزه سیاست خارجی تحت عنوان «اصول‌گرایی عمل‌گرا» شناخت.

بر این اساس، مؤلفه‌های عام گفتمان دولت، «تحول‌گرایی» و «عدالت خواهی» است که می‌توان همین دو را به‌عنوان دو مؤلفه سیاست خارجی دولت به شمار آورد. به عبارت دیگر مؤلفه‌های عام گفتمان دولت که تحول‌گرایی و عدالت خواهی را نیز شامل می‌شود، در سیاست خارجی نیز مطرح است. اما اگر بخواهیم به‌صورت خاص‌تر مؤلفه‌های سیاست خارجی دولت سیزدهم را احصا کنیم می‌توان به این موارد اشاره داشت:

- یک مؤلفه اصول‌گرایی است که خود شامل عزت، مصلحت و حکمت است. - «عمل‌گرایی تحول‌گرا» عنصر دیگر است که تحول‌گرایی در گفتمان، رویکرد سیاست خارجی و هم در ساختار و رفتار سیاست خارجی را مد نظر قرار دارد. - عدالت خواهی یا عدالت ورزی در سیاست خارجی نیز مطرح است. اگر بخواهیم دال مرکزی سیاست خارجی

ویژه‌نامه

سالگرد سیزدهمین دوره
انتخابات ریاست جمهوری
۱۴۰۱ خرداد

۱۹

ایران